

17. Joskow P.L., Noll R.C. Regulation in Theory and Practice: An Overview. In: Studies in Public Regulation. Ed. by Fromm G. MIT Press, 1981.
18. Kolomak E. Subfederal administrative regulation in Russia. Moscow: EERC, 2007.
19. Bernstein M.H. Regulating Business by Independent Commission. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1955.
20. Peltzman S. Toward a More General Theory of Regulation, Journal of Law and Economics 19 (2), 1976, p. 211-240.

21. Becker G. A Theory of Competition among Pressure Groups for Political Influence, Quarterly Journal of Economics 98 (3), 1983, p. 371-400.
22. McChesney F. Rent Extraction and Rent Creation in the Economic Theory of Regulation. Journal of Legal Studies 16, 1987, p. 101-118.
23. Acemoglu D., Verdier T. The Choice Between Market Failures and Corruption. The American Economic Review 90 (1), 2000, p. 194-211.

Надійшла до редколегії 01.03.15

А. Залетов, канд. екон. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

СТРАХОВАЯ ПОЛИТИКА И СТРАТЕГИЯ ЕЕ РЕФОРМИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрена сущность, роль и задачи страховой политики в современных условиях. Определена страховая политика как система мер властных структур и субъектов хозяйствования по использованию инструментов страхования и финансовых ресурсов страховщиков с целью эффективного управления рисками и обеспечения реализации целей и задач социально-экономического развития страны (регионов) и субъектов хозяйствования. Выделена страховую политику государства, корпоративного сектора, домохозяйств и страховых (перестраховочных) компаний. Определены экономическая, социальная и информационная категории государственного регулирования в сфере страхования, Подчеркнута необходимость реформирования страхового рынка с учетом влияния внешних и внутренних угроз. Определены цели и принципы реализации стратегии реформирования системы государственного регулирования страхового рынка Украины. Предложены приоритетные направления развития страхового рынка на основе дерегуляции и упрощения регуляторной среды, совершенствования деятельности регулятора и повышения эффективности государственного надзора, обеспечение защиты интересов потребителей страховых услуг и восстановление доверия к страховому рынку.

Ключевые слова: государственное регулирование, страховая компания, потребители страховых услуг, страховая политика, стратегия, страхование, страховой рынок.

A. Zaletov, PhD (Economics), Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

POLICY OF INSURANCE PROTECTION AND STRATEGY OF ITS REFORM IN UKRAINE

The article deals with the essence of the role and tasks of the insurance policy in modern conditions. Insurance is defined as a system of policy measures authorities and business entities to use the tools of insurance and financial resources of insurers in order to effectively manage risks and ensure the implementation of the goals and objectives of socio-economic development of the country (region) and business entities. Allocated to the insurance policy of the state, the corporate sector, households and insurance (reinsurance) companies. The economic, social and informational categories of state regulation in the insurance industry, underlined the need to reform the insurance market taking into account the influence of external and internal threats. Define the objectives and principles of the strategy of reforming the system of state regulation of the insurance market of Ukraine. Proposed priorities for the development of the insurance market on the basis of deregulation and simplification of the regulatory environment, improvement of activity control and efficiency of state supervision, protecting the interests of insurance consumers and restore confidence in the insurance market.

Keywords: government regulation, insurance company, insurance consumers, insurance policy, strategy, insurance, insurance market.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 37-47

УДК 368

JEL G22

DOI: dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/6

Н. Приказюк, канд. екон. наук, доц.,

Т. Моташко, канд. екон. наук, асист.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

НОВІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ АВТОТРАНСПОРТНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Досліджено теоретичні аспекти автотранспортного страхування. Проаналізовано розвиток автотранспортного страхування з позиції інноваційних заходів, що в ньому здійснюються, у світі. Виявлено актуальні проблеми та окреслено нові вектори розвитку вітчизняного ринку автострахування.

Ключові слова: автотранспортне страхування, добровільне автотранспортне страхування, ОСЦПВНТЗ, телематика, інформаційні технології в автострахуванні.

ВСТУП. Автотранспортне страхування є одним з основних видів страхування, які характеризуються не досить значною історією розвитку і високою актуальністю в наш час. У зв'язку з тим, що використання автотранспорту супроводжується багатьма ризиками, автотранспортне страхування є достатньо популярним видом страхування для юридичних і фізичних осіб. Крім того, автотранспортне страхування, враховуючи його соціальне значення, особливо у контексті обов'язкового страхування

На сьогодні в багатьох країнах світу премії з автотранспортного страхування займають найбільшу питому вагу в структурі страхових премій загальних видів страхування. З огляду на зазначене, автотранспортне страхування є одним із найпопулярніших видів страхування на європейському страховому ринку та у світі загалом. Проте, попри значну популярність та високий рівень розвитку автотранспортного страхування в країнах з високорозвиненою ринковою економікою, автотранспортне страхування "не стоїть на місці", а постійно удосконалю-

ється в якісному аспекті шляхом застосування інноваційних підходів в його організації та здійсненні.

В Україні на сьогоднішній день хоча і спостерігаються певні досягнення в сфері автотранспортного страхування, однак, вітчизняний ринок автострахування значно відстає у своєму якісному розвитку від ринків багатьох зарубіжних країн. Крім того, в умовах уповільнення темпів зростання автотранспортного страхування, спричиненого економічною кризою, загострюється конкуренція між страховими компаніями, які працюють в цій сфері.

Отже, існує необхідність пошуку резервів розвитку автотранспортного страхування через покращення якості обслуговування клієнтів та підвищення довіри споживачів відповідних страхових послуг. Бажаних позитивних зрушень можна досягти шляхом запровадження та розвитку ряду нововведень на ринку автотранспортного страхування України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У процес дослідження теоретичних та практичних аспектів

функціонування ринку автотранспортного страхування здійснили значний внесок такі вчені як В. Базилевич [1], О. Гаманкова [2], Р. Пікус [1], С. Осадець [3], Т. Яворська [4] та ін. Актуальні проблеми функціонування ринку автотранспортного страхування в зарубіжних країнах в певній мірі досліджувала значна кількість вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків, серед яких Дж. Андерсон [5], Р. Грабко [6], О. Грішан [7], С. Карол [5], К. Коннар [8], М. Межебицький [6], П. Пауль [5] та ін. Аналізу особливостей прямого врегулювання збитків у сфері автотранспортного страхування присвятили свої праці О. Залетов [9], І. Іванюк [10], К. Лібіх [11], В. Романишин [12] та ін.

Більшість вітчизняних науковців здійснювали дослідження автотранспортного страхування в контексті вивчення страхового ринку, розглядаючи автотранспортне страхування як один з основних сегментів цього ринку. Здебільшого автотранспортне страхування розглядалося в працях вітчизняних вчених з позиції його становлення в Україні, аналізу сучасного стану та факторів, що на нього впливають. Недостатня увага при цьому приділена новітнім тенденціям світового ринку у сфері автотранспортного страхування, інноваціям на ринку автотранспортного страхування в Україні. З погляду на те, що автотранспортне страхування є високорозвиненим видом страхування у світі і досить перспективним в Україні, існує потреба в дослідженні інновацій у сфері автотранспортного страхування з метою визначення можливостей удосконалення його здійснення та окреслення перспектив його подальшого розвитку на вітчизняному ринку.

Метою статті є дослідження автотранспортного страхування з позиції інноваційних заходів, що в ньому здійснюються та окреслення нових векторів розвитку автотранспортного страхування в Україні.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. У процесі дослідження використовувалися загальнотеоретичні та спе-

ціальні методи. При дослідженні теоретичних аспектів автотранспортного страхування використано системний та абстрактний методи. При вивченні світового досвіду у сфері автотранспортного страхування з позиції інноваційних заходів, що в ньому здійснюються, використовувалися методи аналізу та синтезу. До спеціальних економічних методів дослідження, які використані при написанні роботи, належать економіко-статистичні (економічні, порівняльні) та економіко-математичні методи, за допомогою яких був проведений комплексний аналіз структури і динаміки автотранспортного страхування в Україні. Також для досягнення поставленої мети методологічною основою дослідження стали такі прийоми, як групування, класифікація та графічне представлення результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження виступають законодавчі та нормативні акти, що визначають умови автотранспортного страхування, офіційні матеріали Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Моторно (транспортного) страхового бюро України. У роботі широко використовувалися інформаційні джерела міжнародних фінансових організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів з досліджуваної проблематики, а також особисті дослідження авторів.

РЕЗУЛЬТАТИ. Перш ніж аналізувати особливості автотранспортного страхування з позиції інноваційних заходів, що здійснюються на вітчизняному та міжнародному страховому ринках, доцільно визначити сутність поняття автотранспортного страхування. Теоретичні засади автотранспортного страхування, з'ясування його сутності знайшли своє відображення у працях багатьох науковців. Зокрема, підходи вітчизняних науковців щодо сутності поняття автотранспортного страхування наведено у таблиці 1.

Таблиця 1. Підходи вчених щодо сутності поняття "автотранспортне страхування"

№ п/п	Автор	Сутність поняття
1	Базилевич В.Д.	Послуги, що забезпечують захист від усіх ризиків, які можуть призвести до пошкодження або знищення транспорту Страхувальника, а також до фінансової відповідальності Страхувальника за шкоду, завдану майну, життю та здоров'ю інших учасників руху, та завдання шкоди життю та здоров'ю водія і пасажирів застрахованого транспорту; комплекс особливих видів страхування, що покривають ризики, пов'язані з експлуатацією автотранспортних засобів.
2	Говорушко Т.А.	Комплекс особливих видів страхування, що покривають ризики, пов'язані з експлуатацією автотранспортних засобів. Охоплює страхування механізованих автотранспортних засобів (КАСКО), водіїв, пасажирів, багажу, цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.
3	Дема Д.І.	Автотранспортне страхування необхідно розглядати як комплекс страхових послуг, спрямованих на захист майнових та особистих інтересів як самих власників автотранспортних засобів, так і третіх осіб (вигодонабувачів), які є безпосередніми учасниками дорожнього руху.
4	Осадець С.С.	Узагальнене поняття при страхуванні всіх видів транспортних ризиків. Може охоплювати як самі транспортні засоби, страхування вантажів, а також відповідальності.
5	Яворська Т.В.	Страхування транспортних засобів від небезпек.
6	Фисун В. І.	Спеціалізована галузь страхування, яка пов'язана з експлуатацією засобів автотранспорту. Автотранспортне страхування містить в якості самостійних видів: страхування засобів автотранспорту та страхування цивільної відповідальності власників засобів автотранспорту за збиток, спричинений ними третім особам.

*Джерело: складено авторами за даними [1; 13; 14; 3; 4; 15]

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що більшість авторів дотримуються думки, з якою варто погодитися, що автотранспортне страхування являє собою комплекс певних видів страхування, пов'язаних з експлуатацією засобів автотранспорту, що забезпечують захист як самого майна, так і відповідальності.

Загалом, можна виокремити два види автотранспортного страхування за формою його проведення: добровільне та обов'язкове. Основні засади добровільного страхування (наприклад, КАСКО, добровільне страху-

вання цивільно-правової відповідальності власника наземних транспортних засобів) розробляються кожним страховиком самостійно та зазначаються у правилах страхування, складених відповідно до вимог чинного законодавства. Тобто, особливості добровільного автострахування (страхові суми, страхові премії, тарифи, ризики, які покриваються та ін.) у різних страхових компаніях можуть суттєво відрізнятися. Що ж стосується обов'язкової форми автотранспортного страхування, то її підвиди (обов'язкове страхування цивільно-правової

відповідальності власників наземних транспортних засобів (внутрішні договори) (ОСЦПВВНТЗ), "Зелена картка") та їх основні характеристики запроваджені на за-

конодавчому рівні. Характерні особливості автотранспортного страхування у розрізі його добровільної та обов'язкової форм наведені у таблиці 2.

Таблиця 2. Особливості автотранспортного страхування*

Характеристика	Добровільне автотранспортне страхування	Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів
Основний акт, яким керуються при договірних відносинах	Договір автотранспортного страхування	Закон України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів"
Термін укладення договору	Договір може бути укладений на термін від декількох днів до одного року і набуває чинності з 00 годин дня наступного за днем надходження страхового платежу на розрахунковий рахунок страхової компанії.	Внутрішні договори обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності укладаються строком на один рік. Їх укладення на строк менший, ніж один рік, але не менш як на 15 днів допускається виключно щодо транспортних засобів: незареєстрованих – на час до їх реєстрації, тимчасово зареєстрованих – на час до їх постійної реєстрації, зареєстрованих на території іноземних держав – на час їх перебування на території України. Міжнародний договір "Зелена картка" може укладатися на строк 15 днів, 1 місяць, 2 місяці, 3 місяці, 4 місяці, 5 місяців, 6 місяців, 7 місяців, 8 місяців, 9 місяців, 10 місяців, 11 місяців або один рік.
Суб'єкти страхування	<ul style="list-style-type: none"> – Страхувальники; – страховики; – потерпілі. 	<ul style="list-style-type: none"> – Страхувальники; – страховики; – особи, цивільно-правова відповідальність яких застрахована; – Моторне (транспортне) страхове бюро України (МТСБУ); – потерпілі.
Об'єкт страхування	Майнові інтереси, що не суперечать чинному законодавству та пов'язані з правом володіння, користування й розпорядження засобом наземного транспорту, термін експлуатації якого не перевищує 10 років.	Майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з відшкодуванням особою, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, шкоди, заподіяної життю, здоров'ю, майну потерпілих
Страховий випадок	Знищення пошкодження або втрата транспортного засобу внаслідок: <ul style="list-style-type: none"> – дорожньо-транспортної пригоди (ДТП); – стихійних лих (бурі, повені, землетрусу та ін.), нападу тварин, пожежі або вибуху в транспортному засобі; – протиправних дій третіх осіб (крім угону та крадіжки); – угону та крадіжки. 	Подія, внаслідок якої заподіяна шкода третім особам під час дорожньо-транспортної пригоди.
Страхова сума	Встановлюється на підставі страхової оцінки автотранспортного засобу.	<ul style="list-style-type: none"> – 50 тисяч гривень на одного потерпілого – за шкоду, заподіяну майну потерпілих, становить; – 100 тисяч гривень на одного потерпілого – за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю потерпілих.
Страховий тариф	Коливається залежно від тарифної політики компанії страховика, що враховує кон'юнктуру страхового ринку.	Визначається шляхом множення базового страхового тарифу, який закріплено законодавчо, на коригуючі коефіцієнти з врахування системи бонус-малус.
Страхове відшкодування	Здійснюється у розмірі заподіяного збитку в межах визначеної договором страхування страхової суми	Здійснюється у фіксованих розмірах, визначених законодавством, залежно від виду заподіяної шкоди.

*Джерело: складено авторами на основі [1; 16; 17].

Найбільш популярним серед видів автострахування є страхування відповідальності, яке набуває обов'язкової форми у більшості країн світу. Варто зазначити, що історія страхування відповідальності бере свій початок ще у тридцять роки ХХ століття і пов'язана з різким збільшенням кількості жертв в результаті автомобільних аварій на дорогах США і Європи [8].

Автотранспортне страхування залишається основним сектором в структурі non-life страхування в бага-

тьох країнах світу. Зокрема, на європейському страховому ринку його частка становить майже 30 % від загального обсягу ризикових премій (табл. 3). Європейські страхові премії в секторі автострахування у 2012 році були зібрані в обсязі 134 млрд. євро, однак це лише на 0,5 % більше, ніж у попередньому році.

Таблиця 3. Частка автотранспортного страхування на страховому ринку Європи у 2006 – 2012 рр.*

Показник	Роки						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Страхові премії з автотранспортного страхування, млн євро	127483	129705	126620	121062	124426	131456	133615
Страхові премії non-life, млн євро	407648	415454	417662	412703	426857	440719	450669
Частка автотранспортного страхування (ряд 1 / ряд 2), %	31,27	31,22	30,32	29,33	29,15	29,83	29,65

*Джерело: складено та розраховано авторами на основі [18]

Аналізуючи сучасні особливості автотранспортного страхування, слід зазначити, що в розвинених країнах страхові послуги у сфері автотранспортного страхування реалізуються, як правило, через традиційні канали, такі, як страхові агенти та страхові брокери. Однак, поряд з традиційними каналами значного поширення набувають Інтернет-продажі. Зокрема, частка премій, зібраних за допомогою онлайн-продаж, зростає в багатьох країнах. Цьому суттєво сприяє стандартизація полісів автострахування, яка, на жаль, сьогодні ще не

здійснена в Україні. Наприклад, у Великобританії, де вперше технологія Інтернет-продажу була впроваджена у 2000 році, реалізація полісів з автотранспортного страхування через Інтернет складає близько 33 %. У США через Інтернет купується 72 % полісів автострахування. Однак, не дивлячись на це, кількість бажаючих скористуватися мережею Інтернет для придбання полісу страхування щороку зростає, адже на сайтах страхових компаній представлена різноманітна інформація щодо необхідного їм продукту (табл. 4).

Таблиця 4. Доступні онлайн функції з автострахування на веб-сайтах страховиків в різних країнах і регіонах*

Онлайн функція	Країна / регіон					
	Велика Британія	ПАР	Латинська Америка	США	Південна Азія	Китай
Опис продукту	Більше 50% страхових компаній					
Загальні відомості про ціни	Менше 10% страхових компаній		Менше 50%, але більш, ніж 10% страхових компаній	Менше 10% страхових компаній		Більше 50% страхових компаній
Спеціальна цінова пропозиція	Більше 50% страхових компаній	Менше 50%, але більш, ніж 10% страхових компаній	Більше 50% страхових компаній			
Можливість завершення покупки	Більше 50% страхових компаній	Менше 10% страхових компаній	Менше 50%, але більш, ніж 10% страхових компаній	Більше 50% страхових компаній		
Опція "чат спілкування"	Менше 10% страхових компаній		Менше 50%, але більш, ніж 10% страхових компаній	Менше 10% страхових компаній	Менше 50%, але більш, ніж 10% страхових компаній	

*Джерело: складено авторами на основі [19]

Крім того, в практиці розвинених країн споживачі можуть використовувати Інтернет для ініціювання процедури претензії. У деяких випадках, вони можуть також змінити умови покриття, оновити інформацію про застраховане майно, змінити платіжну інформацію, а для блоку, пов'язаного зі страхуванням життя – змінювати розміщення активів.

Останнім часом, закордоном в автострахуванні набуло поширення та продовжує розвиватися таке явище, як телематика. Телематика являє собою інтегровані засоби телекомунікаційної та інформаційної обробки й передачі інформації, що значно спрощує та прискорює страхові процеси. Мобільні пристрої, встановлені в автомобілях, можуть записувати в режимі реального часу дані про водія, такі як місце розташування, пройдений шлях, час доби, швидкість та порушення.

Інновацією у сфері автострахування, що базується на використанні телематики, є Usage-based insurance (UBI). Usage-based insurance (UBI) – це програма, яка дозволяє надавати знижки водіям, відстежуючи їх проїзд. Першою страховою компанією, яка впровадила UBI програми ще у 1990 рр., була американська страхова компанія Progressive. З того часу більше ніж 1,4 млн водіїв у США, завдяки використанню програми UBI, отримали знижку зі страхової премії у розмірі 10–15 %. Багато інших страховиків, зокрема State Farm й Allstate

в США та Allianz в Європі, також запровадили телематику в автострахуванні.

Великобританія також відзначається інтенсивним впровадженням телематики в сфері автотранспортного страхування. Так, у Великобританії число активних користувачів телематики різко зросло з 2009 року. Загалом передбачається, що кількість контрольованих водіїв у всьому світі продовжуватиме зростати і до 2017 року зросте до 89 млн, порівняно з 1850000 в 2010 році.

Враховуючи міжнародний досвід у сфері автотранспортного страхування, можна зазначити, що автострахування наразі є одним із найпопулярніших видів страхування у світі. Однак, не дивлячись на це, воно продовжує активно розвиватися і надалі.

Щодо вітчизняного ринку автострахування, то він представлений такими видами як обов'язкове та добровільне страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, КАСКО, "Зелена картка".

На страховому ринку України автотранспортне страхування займає найбільшу частку. Зокрема питома вага автострахування (КАСКО, ОСЦПВВНТЗ, "Зелена картка") у структурі чистих страхових премій у 2013 р. становила 27,8 % (у 2012 р. даний показник становив 29,3 %) (табл. 5).

Таблиця 5. Питома вага автострахування у структурі чистих страхових премій та виплат в Україні у 2009-2013 рр., %*

Показник	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Частка чистих страхових премій	39	38	32	29,3	27,8
Частка чистих страхових виплат	50	43	50	50,0	57,9

*Джерело: складено та розраховано авторами за даними [20; 21; 22; 23]

Важливим сегментом ринку автострахування є добровільне страхування автотранспорту, а саме страху-

вання КАСКО. Варто зазначити, що його частка в автострахуванні є досить значною та сягає 56 % (табл. 6).

Таблиця 6. Структура валових страхових премій та валових страхових виплат у секторі автострахування у 2009 – 2013 рр., %*

Вид автострахування	Роки									
	2009		2010		2011		2012		2013	
	п*	в**	п*	в**	п*	в**	п*	в**	п*	в**
КАСКО	69,78	79,54	63,97	67,64	57,58	57,64	55,97	58,69	56,01	59,31
ОСЦПВВНТЗ	25,68	18,18	31,04	28,90	37,55	38,23	38,47	37,90	37,57	36,83
"Зелена картка"	4,54	2,28	4,98	3,45	4,87	4,14	5,56	3,41	6,42	3,86
Всього	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

*п – валові страхові премії;

**в – валові страхові виплати;

Джерело: складено та розраховано авторами за даними [20; 21; 22; 23]

Слід відмітити, що надходження валових страхових премій при страхуванні КАСКО за 2013 рік збільшилося на 6,7 % у порівнянні з 2012 роком і становило 3735,2 млн грн, а при страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів обсяг валових страхових премій збільшився на 4,2 % і становив 2505,8 млн грн. Однак, таке збільшення є незначним порівняно з загальноринковим.

Лідерами на ринку автострахування є такі компанії як Оранта, АХА Страхування, Провідна, УНІКА, РЗУ Україна, ПРОСТО-страхування, ІНГО-Україна, Княжа та інші. Зокрема, частка автострахування у їх портфелі складає більше 50% (наприклад, у структурі портфеля страхової компанії "РЗУ Україна" частка автотранспортного страхування становила 54 %, а у портфелі страхової компанії "ПРОСТО-страхування" – 76,1 %) [24; 25].

Однак, не дивлячись на значну питому вагу досліджуваного виду страхування у портфелях страхових

компаній, їх діяльність по впровадженню новітніх технологій у сфері автострахування, є не достатньо активною та ефективною. Як свідчить інформація, представлена на сайтах окремих страховиків-лідерів вітчизняного ринку автотранспортного страхування, у деяких страхових компаній пропозиція онлайн покупки страхового полісу відсутня (табл. 7). Але, навіть за її наявності, завершення повного циклу придбання страховки дистанційно є не можливим. Таким чином, на сьогодні, опція "Онлайн продаж", що представлена на сайтах деяких страхових компаній, фактично виконує функцію Інтернет-магазину. Крім того, деякі страховики не надають навіть можливості розрахунку вартості полісу в режимі онлайн. Спостерігається також "приховування" інформації щодо вартості самої страховки, що характерне і для сайтів страхових компаній, які функціонують на зарубіжних ринках.

Таблиця 7. Доступні онлайн функції з автострахування на веб-сайтах вітчизняних страховиків*

Онлайн функція	Страхова компанія					
	Оранта	АХА Страхування	Провідна	УНІКА	РЗУ Україна	ПРОСТО-страхування
Опис продукту	+	+	+	+	+	+
Загальні відомості про ціни	-	-	-	+	-	-
Онлайн калькулятор	+	+	+	-	+	+
Можливість завершення покупки	+/-	+/-	+/-	-	+/-	-
Опція "чат спілкування"	+	+	+	-	-	-

*Джерело: складено авторами за даними [26; 27; 28; 29; 30; 31]

Таким чином, як свідчить проведене дослідження, протягом 2009-2013 рр. частка автострахування є значною (середній її розмір за досліджувані роки становив 33,2%). Однак протягом аналізованого періоду спостерігається зменшення частки чистих страхових премій у загальній структурі страхових премій (з 39 % у 2009 році до 27,8 % у 2013 році), що викликано незначним зростанням обсягів даного виду страхування порівняно з загальним зростанням страхового ринку. Слід зазначити, що на розвиток автотранспортного страхування в Україні суттєво впливають економічні фактори. Так, уповільнення темпів зростання автострахування (особливо КАСКО) значним чином було зумовлене знижен-

ням обсягів автокредитування, яке спостерігалось на вітчизняному ринку.

У таких умовах на ринку автотранспортного страхування додатково зростає конкуренція в сфері залучення клієнтів, яка проявляється через небезпечний для ринку, страховиків і страхувальників демпінг, оскільки на сьогодні, на ринку автострахування України працює біля 300 страхових компаній, які надають послуги різноманітного характеру.

Отже, хоча в сфері автострахування спостерігаються певні позитивні тенденції, однак є ряд проблем, які потребують вирішення. Серед них варто виокремити терміни виплати страхового відшкодування (лише

біля 37 % вимог врегульовуються терміном до 90 днів, який відповідає чинному законодавству). Крім того, на ринку простежується тенденція ведення агресивної політики захоплення ринку за рахунок проявів недобросовісної конкуренції.

На сьогоднішній день з метою залучення нових клієнтів та утримання уже існуючих страхові компанії на ринку автострахування вдаються до різноманітних заходів: розстрочки платежів; онлайн-продажу полісів; надання кількох додаткових місяців страхового захисту до річного полісу; розширення переліку ризиків, що покриваються, додаючи до базових опцій специфічні випадки; заміни автомобіля на час ремонту застрахованого транспортного засобу; надання додаткових знижок; забезпечення можливості отримати експрес-виплату протягом п'яти днів; страховки від збитку, заподіяного в ДТП, винуватцем якого був саме застрахований водій.

Крім того, страховики, які функціонують на вітчизняному страховому ринку, з метою покращення своїх конкурентних позицій намагаються розвивати нові канали реалізації страхових послуг, серед яких – Інтернет. Автострахування є одним із видів страхування, для якого в Україні майже впроваджена досить проста процедура придбання полісу. Так, вибираючи відповідний розділ на сайті компанії, клієнт вводить в спеціальну форму персональну інформацію: дані про осіб, допущених до управління автомобілем (ПІБ, вік і водійський стаж, контактні відомості), параметри самого автомобіля (марка, модель, рік випуску, вартість, VIN та реєстраційний знак). Інтеграція порталу зі страховою інформаційною системою дозволяє провести перевірку введених даних і розрахувати попередню вартість страхового поліса.

Якщо клієнта влаштовує вартість поліса, йому пропонується ввести додаткові відомості: точні дані про водія (номер, дата видачі прав), інформацію про встановлене на автомобілі обладнання (наприклад, протигінна система), інформацію щодо історії аварійності, а також будь-яку іншу інформацію згідно з правилами

страхування, які використовуються в компанії. Також вводиться термін дії поліса і обирається порядок його оплати (наприклад, клієнт може оплатити поліс протягом трьох місяців рівними платежами).

При оформленні полісів забезпечується повний захист інформації. Додатковим захисним інструментом є використання механізму реєстрації і аутентифікації клієнтів по імені (адресі електронної пошти) і пароллю.

На заключному етапі клієнт може ще раз переглянути дані, які будуть відображені в полісі, обрати способи його оплати та доставки. У результаті процес продажу поліса практично автоматизований [32].

Однак, розвиток ринку Інтернет-страхування в Україні стримує ряд факторів, а саме: продаючи через Інтернет поліси КАСКО, компанії не скасовують вимоги про обов'язковий огляд автомобіля; КАСКО можна купити через Інтернет лише в тому випадку, якщо автомобіль не перебуває в заставі у банку; продаж страхових послуг через Інтернет залишається не достатньо врегульованим нормативно.

Не дивлячись на зазначене, Інтернет-страхування набирає обертів і стає все більш популярним, проте існує потреба в удосконаленні його організації. Серед першочергових заходів, реалізація яких забезпечуватиме сталий розвиток обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності можна визначити впровадження "електронного полісу", який не передбачає наявності паперового документа у формі стандартизованого, централізовано виготовленого бланка страхового поліса. Адже вартість виготовлення одного комплекту бланків полісу та стікера сьогодні становить 1,68 грн. Щорічні прямі втрати ринку страхування від використання паперових бланків суворой звітності значно перевищують 100 млн грн. Це означає, що щорічно ринок буде суттєво економити від паперових бланків (табл. 8). При такому підході необхідною і достатньою умовою наявності страхового забезпечення є наявність запису в базі МТСБУ.

Таблиця 8. Переваги та недоліки різних форм полісу автострахування*

Форма	Електронний поліс	Паперовий поліс	
Переваги	Підвищення якості послуг	Доступність	
	Економія часу		
	Зменшення витрат на документообіг та звітність		
	Зниження шахрайства		
	Збережність		
	Зменшення вартості полісу		
	Інструмент контролю страховиків-членів МТСБУ		
Недоліки	Додаткові інвестиції (на навчання персоналу, обладнання робочих місць)	Висока вартість (значні витрати на виготовлення бланків, зберігання, утилізацію та ін.)	
		Значна трудомісткість (облік бланків)	
	Демпінг страхових компаній	Шахрайство	Реалізація втрачених полісів
			Реалізація полісів страховими компаніями, які не мають ліцензії
			Викривлення даних недобросовісних агентів та страховиків
			Укладення договору автострахування після настання страхового випадку
			Реалізація полісів старого зразку
			Реалізація полісів за старими тарифами
	Необізнаність населення	Затримка та викривлення даних за реалізованими полісами при внесенні до бази даних МТСБУ	
		Можливість пошкодження або втрати	

*Джерело: розроблено авторами

Для забезпечення нормального ефективного функціонування автотранспортного страхування, впровадження системи "електронного полісу" має базуватися на певних принципах, а саме:

- сучасності, швидкодійності і ефективності;

- побудови на базі вільного та відкритого програмного забезпечення;
- пропозиції прогресивним страховикам інструментарію інтеграції їх інформаційних систем за допомогою веб-сервісів;
- здатності справлятися з високим навантаженням;

- здатності працювати безперервно;
- відповідності найвищим вимогам інформаційної безпеки;
- інтегрованості з базою даних Національної автоматизованої інформаційної системи Департаменту Державної автомобільної інспекції, базою даних пільгових посвідчень, реєстрами фізичних та юридичних осіб.

Крім того, система "електронного полісу" повинна мати мобільні додатки для основних мобільних операційних систем. Це дозволить агентам швидше здійснювати страхування в тих регіонах, де швидкість бездротового Інтернету дуже повільна.

У свою чергу МТСБУ повинне розробити єдиний сайт для страховиків, які не готові до інтеграції з допомогою веб-сервісів (а таких сьогодні переважна більшість) і використовують застарілі інформаційні системи. Через такий сайт агенти і співробітники страхових компаній зможуть в рамках виділених їм прав реалізовувати електронні поліси від імені страховика. При цьому єдиний сайт повинен бути розроблений так, щоб його інтерфейс коректно відображався у всіх популярних настільних і мобільних браузерів, підтримуючи найбільш поширені їх версії.

В цьому контексті заслуговує на увагу досвід Латвії, де у 2008 році відбувся перехід на електронний поліс ОСТА (аналог нашої автоцивілки). З цього часу процедура здійснення автотранспортного страхування спростилася. Клієнт, щоб застрахуватися, лише заповнює два обов'язкових поля: реєстраційний номер і номер технічного паспорту транспортного засобу. При потребі додатково вказується номер свідоцтва інваліда, за яким (після перевірки у відповідній базі даних) застосовується пільга. При заповненні потрібної інформації, автомобіль автоматично ідентифікується в базі даних ДАІ і на основі інформації про нього, яка зберігається в базі даних (місто реєстрації, марка і модель, об'єм двигуна, число ДТП (розрахунок бонус-малус) тощо) розраховується страховий платіж, сплатити який можна безготівково. Одразу після сплати коштів поліс вступає в дію, а перевірити його можна за допомогою електронних засобів.

Варто наголосити, що даний напрям розвитку автострахування в Україні буде мати успіх лише за умови, якщо всі поліси імітуватимуться виключно в системі "електронний поліс". Крім того, без законодавчих змін впровадження "електронного полісу" неможливим.

Отже, створення та впровадження інформаційної системи "Електронний поліс" дозволить: забезпечити оперативне внесення повної достовірної інформації про укладені договори страхування; здійснити контроль за наявністю чинного полісу для будь-якого транспортного засобу, зареєстрованого в Україні; унеможливити виготовлення та використання фальшивих полісів та протидіяти страховому шахрайству.

Досліджуючи нові вектори розвитку автотранспортного страхування, не можна залишити поза увагою і можливості, які надають мобільні технології. У зв'язку з розвитком мобільних технологій, що включають в себе стільникові телефони, смартфони і планшети, а також відстеження та дистанційне керування пристроями, доцільно розвивати реалізацію страхових послуг за їх допомогою. Адже, у той час як Інтернет забезпечує прямий контакт між клієнтами і страховиками, мобільні технології дозволяють страховикам і їх клієнтам взаємодіяти майже в будь-який час та в будь-якому місці. Мобільні пристрої дозволяють користувачам негайно отримувати і відправляти інформацію (пасивно або активно) з різних місць, що не потребує витрачання часу. Як і Інтернет, мобільні технології мають потенціал, щоб скоротити витрати і підвищити контакт з клієнтом на

кожному етапі процесу розподілу страхування. Крім того, мобільні пристрої забезпечують велику зручність і полегшення збору та відстеження даних щодо поведінки клієнта, дозволяючи розширити доступ споживачів страхових послуг. В автострахуванні, мобільні додатки можуть також включити підтримку технології краш-моніторингу, що допомагає розслідувати страхові випадки.

Варто відзначити, що вітчизняний ринок автострахування характеризується значним рівнем шахрайств як з боку страхових агентів, страхових компаній та клієнтів, так і іноземних груп страхових шахраїв (у випадку міжнародного автострахування). Страхова статистика в Україні щодо шахрайства не ведеться, проте, за різними даними, збиток страхових компаній від дій шахраїв складає 10-15 %, а в деяких компаніях – до 25 % від загальної суми страхового відшкодування.

Тому, з метою його зниження як за внутрішніми, так і за міжнародними договорами автострахування, вживаються певні інноваційні заходи. Одним із них стало запровадження у 2013 році обов'язкової реєстрації страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Такий захід став наслідком збільшення чисельності страхових агентів, які реалізують поліси автоцивілки, та випадків недобросовісної їх поведінки і шахрайства. Так, нерідко страхувальники дізнаються про призупинення ліцензії страховика лише після укладення договорів, оскільки продавці полісів (страхові агенти) навмисне не попереджають їх про цей факт.

Формування, функціонування та доступ до відкритої інформації реєстру страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів забезпечено МТСБУ.

Реєстрація страхових агентів здійснюється шляхом унесення до електронної автоматизованої системи збору, накопичення та обробки даних про страхових агентів інформації, необхідної для реєстрації та ідентифікації страхового агента, а також відомостей щодо його діяльності у сфері обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності.

Інформація, що міститься в Реєстрі, поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. До відкритої інформації належать відомості про наявність чи відсутність у Реєстрі страхового агента, який має право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, а також повне найменування та код за ЄДРПОУ страховика, від імені та за дорученням якого такий страховий агент укладає договори обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності. Відкрита інформація надається страховикам – членам МТСБУ, Дирекції МТСБУ, органам державної влади, підприємствам, установам, організаціям, громадянам шляхом доступу через мережу Інтернет до відповідного інформаційного ресурсу та/або в порядку, визначеному законодавством. До інформації з обмеженим доступом належать відомості про страхового агента та/або працівників страхового агента, отримані страховиком при внесенні інформації до Реєстру [33].

Отримати інформацію з Реєстру страхових агентів можна через офіційний Інтернет-портал МТСБУ, який надає інформацію про те, які договори має право укладати агент – міжнародного чи внутрішнього страхування, з яким страховиком він співпрацює і який період. Пошуковий запит здійснюється за одним із двох ключових параметрів:

- для агентів-фізичних осіб: код ІПН або прізвище, ім'я, по батькові;

• для агентів-юридичних осіб: код ЄДРПОУ або найменування.

Станом на 22.12.2014 р. у Реєстрі страхових агентів зареєстровано 13601 особа [34].

Разом з тим, доцільним є впровадження сертифікації всіх страхових агентів, що працюють у сфері автотранспортного страхування, яке б сприяло зростанню їх професійного рівня та, як наслідок, підвищенню довіри споживачів, збільшенню їх попиту на страхові послуги та зростанню конкурентоспроможності ринку загалом.

Крім того, існує потреба створення єдиної централізованої ефективної дієвої бази даних МТСБУ щодо випадків шахрайства у автотранспортному страхуванні, яка забезпечуватиме накопичення відомостей про страхові випадки, що мали місце, транспортні засоби та їх власників для організації обміну інформацією та протидії страховому шахрайству.

Ще однією новацією в українському страховому законодавстві у сфері автострахування стало введення у 2011 році європротоколу, що являє собою систему врегулювання збитків при ДТП, яка базується на використанні спеціальної уніфікованої форми європейського зразка. Таке повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду може бути укладене лише за умови участі тільки забезпечених транспортних засобів; за відсутності травмованих (загиблих) людей; за згодою водіїв транспортних засобів щодо обставин скоєння ДТП та за відсутності у них ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції. Варто зазначити, що за умови оформлення європротоколу максимальна сума відшкодувань не може перевищувати 25 тис грн. Однак, такий механізм є недостатньо успішним та не користується попитом серед водіїв. Адже будь які неточності у оформленні європротоколу стають підставою у відмові з боку страхових компаній у виплаті страхових відшкодувань.

Наступним кроком у розвитку ринку автотранспортного страхування та дієвим інноваційним інструментом зниження шахрайства стало запровадження, починаючи з 01.03.2014, укладання договорів міжнародного страхування "Зелена картка" із одночасним внесенням інформації про укладений договір страхування в єдину централізовану базу даних (ЦБД) МТСБУ за допомогою підсистеми "Green Card online" [35].

Оформлення договорів міжнародного страхування із застосуванням підсистеми "Green Card online" здійснюється в офісах страхових компаній та страховими агентами, що мають доступ до Інтернету. Страхові агенти мають також можливість оформити договір страхування та отримати контрольний код за допомогою інструменту SMS запитів до ЦБД. Таким чином, лише в травні 2014 року через систему "Green Card online" укладено 50,8 % договорів міжнародного страхування від загальної кількості укладених договорів "Зелена карта" в цей період. Слід зазначити, що стимулюючим фактором впровадження даної технології страховиками є зменшення відрахувань до фонду страхових гарантій від премій за договорами "Зелена карта" з 4 % до 2 %.

Перевагами даного нововведення для розвитку вітчизняного ринку автострахування є:

- прискорення роботи МТСБУ по страховим виплатам за кордоном;
- забезпечення якісного контролю дійсності договорів міжнародного страхування "Зелена картка" при перетині кордону;
- можливість укладення договорів "Зелена карта" в будь-якому місці (в офісі як страховика, так і страхового посередника), де є доступ до Інтернету;

• зниження ризику придбання страховальниками фальшивих полісів;

• зниження ймовірності недоотримання страховими компаніями страхових премій за укладеними договорами.

Як зазначалося вище, однією з проблем функціонування вітчизняного страхового ринку є низький рівень врегулювання претензій за договорами. Тому, на сьогодні необхідним є підвищення довіри до страхових компаній. З огляду на зазначене, новим вектором розвитку автострахування в Україні має стати впровадження системи прямого відшкодування збитків, яка ефективно функціонує на багатьох розвинених страхових ринках Європи, зокрема, у Франції, Бельгії, Італії, а також у Російській Федерації та Білорусії. Пряме відшкодування збитків передбачає одержання грошової компенсації потерпілою особою від страховика, з яким вона має укладений договір страхування цивільної відповідальності автовласника (тобто "прямий страховик"), з подальшою компенсацією виплаченого відшкодування прямому страховику страховиком винної особи. Загалом, з метою впровадження в Україні системи прямого відшкодування збитків за договорами ОСЦПВВНТЗ необхідно здійснити такі заходи: 1) створити єдину в країні систему незалежної експертизи транспортних засобів; 2) розробити механізм взаєморозрахунків за прямим відшкодуванням збитків між страховиками через Кліринговий центр і внести корективи до законодавства; 3) законодавчо визначити порядок здійснення прямого відшкодування збитків; 4) страховикам – членам МТСБУ укласти між собою багатосторонні угоди про пряме відшкодування збитків [11].

На сьогодні дуже важливо страховому бізнесу України в сфері автотранспортного страхування консолідувати зусилля членів Моторного (транспортного) страхового бюро на захист інтересів потерпілих у дорожньо-транспортних пригодах з метою повної компенсації втрат і підвищення довіри до страхових компаній.

У цьому контексті розробка нового порядку моніторингу та методики оцінки діяльності страхових компаній, що здійснюють автотранспортне страхування, дасть об'єктивну оцінку страховику і надалі не допустить його банкрутства і невиконання зобов'язань.

ВИСНОВКИ. Автотранспортне страхування являє собою комплекс певних видів страхування, пов'язаних з експлуатацією засобів автотранспорту, що забезпечують захист як самого майна, так і відповідальності. Автотранспортне страхування може здійснюватися в добровільній та обов'язковій формі, кожна з яких має свої особливості.

Найбільш популярним серед видів автострахування є страхування відповідальності, яке є обов'язковим у більшості країн світу. Загалом, автотранспортне страхування значний час залишається основним сектором в структурі поп-life страхування в багатьох країнах. Зокрема, на європейському страховому ринку його частка становить майже 30% від загального обсягу ризикових премій.

Враховуючи міжнародний досвід у сфері автотранспортного страхування, можна зазначити, що воно наразі є одним із найпопулярніших видів страхування та продовжує якісно розвиватися і надалі. Так, у розвинених країнах поряд із традиційними каналами реалізації страхових послуг значного поширення набувають Інтернет-продажі. При цьому на веб-сайтах страховиків доступне широке коло онлайн функцій з автострахування.

Останнім часом, за кордоном в автострахуванні набуло поширення та продовжує розвиватися таке явище, як телематика. Інновація у сфері автострахування, що базується на використанні телематички, є Usage-based

insurance (UBI), тобто спеціальна програма, яка дозволяє надавати знижки водіям, відстежуючи їх пробіг.

Щодо вітчизняного ринку автострахування, то він представлений такими видами як обов'язкове та добровільне страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, КАСКО, "Зелена картка".

Як свідчить проведене дослідження, протягом 2009-2013 рр. частка автострахування на ринку страхових послуг України є значною (середній її розмір за досліджувані роки становив 33,2 %). Важливим сегментом ринку автострахування є добровільне страхування автотранспорту, а саме страхування КАСКО, частка якого сягає 56%. Однак, не дивлячись на значну питому вагу досліджуваного виду страхування в портфелях страхових компаній, їх діяльність по впровадженню новітніх технологій у сфері автострахування, є не достатньо активною та ефективною.

Крім того протягом аналізованого періоду спостерігається зменшення частки чистих страхових премій з автострахування у загальній структурі страхових премій, що викликано незначним зростанням обсягів даного виду страхування порівняно з загальним зростанням вітчизняного страхового ринку. На розвиток автотранспортного страхування в Україні суттєво впливають економічні фактори. Так, уповільнення темпів зростання автострахування (особливо КАСКО) значним чином було зумовлене зниженням обсягів авто кредитування, яке спостерігалось на вітчизняному ринку. В таких умовах на ринку автотранспортного страхування додатково зросла конкуренція у сфері залучення клієнтів, яка проявляється через небезпечний для ринку, страховиків і страхувальників демпінг.

У таких умовах з метою залучення нових клієнтів та утримання уже існуючих страхові компанії на вітчизняному ринку автострахування вдаються до різноманітних заходів. Зокрема, страховики з метою покращення своїх конкурентних позицій намагаються розвивати нові канали реалізації страхових послуг, серед яких – Інтернет. Не дивлячись на те, що Інтернет-страхування набирає обертів і стає все більш популярним в Україні, існує потреба в удосконаленні його організації. Як свідчить інформація, представлена на сайтах окремих страховиків-лідерів вітчизняного ринку автотранспортного страхування, у деяких з них відсутня пропозиція онлайн покупки страхового полісу, але, навіть за її наявності, завершення повного циклу придбання страховки дистанційно є не можливим.

Серед першочергових інноваційних заходів, реалізація яких забезпечуватиме розвиток Інтернет-страхування та сталий розвиток обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності можна визначити впровадження "електронного полісу", який не передбачає наявності паперового документа. Створення та впровадження інформаційної системи "Електронний поліс", на визначених принципах, дозволить забезпечити оперативне внесення повної достовірної інформації про укладені договори страхування, здійснювати контроль за наявністю чинного полісу для будь-якого транспортного засобу, зареєстрованого в Україні, унеможливити виготовлення та використання фальшивих полісів та протидіяти страховому шахрайству.

Іншим новим вектором розвитку автотранспортного страхування є застосування можливостей, які надають мобільні технології. У зв'язку з розвитком мобільних технологій, що включають в себе основні стільникові телефони, смартфони і планшети, а також відстеження та дистанційне керування пристроями, доцільно

розвивати реалізацію та обслуговування страхових послуг за їх допомогою.

Оскільки вітчизняний ринок автострахування характеризується значним рівнем шахрайств як з боку страхових агентів, страхових компаній та клієнтів, так і іноземних груп страхових шахраїв (у випадку міжнародного автострахування), тому, з метою його зниження за внутрішніми та міжнародними договорами автострахування вживаються певні інноваційні заходи.

Одним із таких новітніх заходів стало запровадження у 2013 році обов'язкової реєстрації страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Разом з тим, доцільним є впровадження сертифікації всіх страхових агентів, що працюють у сфері автотранспортного страхування, яке б сприяло зростанню їх професійного рівня та, як наслідок, підвищенню довіри споживачів, збільшенню їх попиту на страхові послуги та зростанню конкурентоспроможності ринку загалом.

Наступним кроком у розвитку ринку автотранспортного страхування та дієвим інноваційним інструментом зниження шахрайства стало запровадження, починаючи з 01.03.2014, процедури укладання договорів міжнародного страхування "Зелена картка" із одночасним внесенням інформації про укладений договір страхування в єдину централізовану базу даних МТСБУ за допомогою підсистеми "Green Card online".

Однією з проблем функціонування вітчизняного страхового ринку є низький рівень врегулювання претензій за договорами у сфері автотранспортного страхування. Тому, на сьогодні необхідним є підвищення довіри споживачів до страхових компаній. З огляду на зазначене, новим вектором розвитку автострахування в Україні має стати впровадження системи прямого відшкодування збитків. При цьому необхідним є створення організаційно-нормативних передумов до запровадження системи "прямого врегулювання" у сфері ОСЦПВВНТЗ.

Крім того, важливими напрямками розвитку автострахування в Україні мають стати: застосування заходів впливу до компаній, які вдаються до використання демпінгових тарифів; удосконалення страхового моніторингу та системного аналізу активів страховиків-членів МТСБУ; посилення ефективності застосування європротоколу; створення єдиної централізованої ефективно діючої бази даних МТСБУ щодо випадків шахрайства у автострахуванні.

Здійснення зазначених інноваційних заходів сприятиме покращенню якості роботи страхових компаній у сфері автотранспортного страхування та підвищенню довіри споживачів страхових послуг до них, і, як наслідок, розвитку вітчизняного ринку автострахування.

ДИСКУСІЯ. На розвиток страхових ринків сьогодні впливають процеси глобалізації, розширення інформаційних технологій і віртуалізації економічних відносин. В таких умовах особливого значення набувають проведені авторами дослідження теоретичних та практичних аспектів використання Інтернету в реалізації страхових послуг на вітчизняному страховому ринку, та розробка пропозицій щодо розвитку Інтернет-страхування, а також визначення нових векторів розвитку автотранспортного страхування в Україні.

Однак, на наш погляд, дана проблематика, попри значну актуальність, досі не набула належного масштабу наукових дискусій, а тому потребує більш широкого висвітлення і теоретичного обґрунтування.

Перспективним напрямом подальших досліджень нових векторів розвитку автотранспортного страхування та ринку страхових послуг в цілому є використання телема-

тики у сфері страхування з позиції аналізу практики розвинених країн та можливостей її запровадження в Україні.

Список використаних джерел

1. Страхові послуги: [підручник]: у 2 ч. / [Базилевич В.Д., Пікус Р.В., Приказюк Н.В., Моташко Т.П. та ін.]; за ред. В.Д. Базилевича. – Ч. 2 – К.: Логос, 2014. – 544 с.
2. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: [монографія] / О.О. Гаманкова. – К.: КНЕУ, 2009. – 283 с.
3. Страхові послуги: [Підручник] / [С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.]; Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. Осадець С.С. і доц. Артюх Т.М. – К.: КНЕУ, 2007. – 464 с.
4. Яворська Т.В. Страхові послуги: [навчальний посібник] / Т.В. Яворська. – К.: Знання, 2008. – 350 с.
5. James M. Anderson. The U.S. Experience with No-Fault Automobile Insurance: [Monographs] / [James M. Anderson, Paul Heaton, Stephen J. Carroll]. – Santa Monica: RAND Corporation, 2010. – 190 p.
6. Межебицький М. Пряме врегулювання: зарубіжний досвід та перспективи впровадження в Україні / М. Межебицький, Р. Грабко // Финансовые услуги. – 2010. – № 3–4. – С. 17–19.
7. Гришан Ю. Можно ли прекратить демпинг в ОСАГО? / Ю. Гришан // Финансовые услуги. – 2012. – № 6(96). – С. 24–26.
8. Kenneth Cannar. Motor Insurance: Theory & Practice / Kenneth Cannar. – London: Witherby & Co, 2005. – 440 p.
9. Автомобільне страхування в системі безпеки дорожнього руху: [Кол. моногр.] / [О.М. Залетов, О.В. Кнейслер, В.М. Стецюк, О.Ю. Толстенко та ін.]; Наук. ред. та кер. кол. авт. О.М. Залетов. – К.: Міжнародна агенція "BeeZone", 2012. – 509 с.
10. Іванюк І. Тенденції та проблеми розвитку ринку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів / І. Іванюк // Финансовые услуги. – 2009. – № 1–2. – С. 20–22.
11. Лібіх К.О. Пряме відшкодування збитків у страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів / К.О. Лібіх // Финанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 129–136.
12. Романишин В. Інтереси страховальника – наш спільний пріоритет / В. Романишин // Финансовые услуги. – 2009. – № 1–2. – С. 2–4.
13. Говорушко Т.А. Страхові послуги: [Підручник] / Т.А. Говорушко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 376 с.
14. Страхові послуги: [навч. посіб.] / [Д.І. Дема, О.М. Віленчук, І.В. Демянюк]; за ред. Д.І. Деми. – Житомир: ЖНАЕУ, 2010. – 482 с.
15. Фисун В.І. Страхування: [Навч. посіб.] / В.І. Фисун, Г.М. Ярова. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 232 с.
16. Закон України "Про страхування" від 07.03.1996 № 85/96-ВР: [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
17. Закон України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів" від 1 липня 2004 року N 1961-IV: [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.
18. European Insurance in Figures [Електронний ресурс] // Insurance Europe: [сайт]. – Електрон. дані // Insurance Europe Statistics. – № 46. – January 2013. – Режим доступу: www.insuranceeurope.eu.
19. Digital distribution in insurance: a quiet revolution [Електронний ресурс] // Swiss Re sigma. – № 2. – 2014. – Режим доступу: http://www.the-digital-insurer.com/wp-content/uploads/2014/06/295-sigma2_2014_en.pdf.
20. Підсумки діяльності страхових компаній за 2010 рік: [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання

у сфері ринків фінансових послуг: [сайт]. Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202010.pdf.

21. Підсумки діяльності страхових компаній за 2011 рік: [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: [сайт]. Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202011.pdf.

22. Підсумки діяльності страхових компаній за 2012 рік: [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: [сайт]. Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202012.pdf.

23. Підсумки діяльності страхових компаній за 2013 рік: [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: [сайт]. Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202013.pdf.

24. Підсумки діяльності страхової компанії "PZU Україна" за 2013 рік: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "PZU Україна": [сайт]. Режим доступу: <http://www.pzu.com.ua/about/finance/Pidsumky%20diyal%20SA%B9nosti%20za%202013%20rik.html>.

25. Деятельность АО "ПРОСТО-страхование" за 9 месяцев 2014 года: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "ПРОСТО-страхування": [сайт]. Режим доступу: <http://www.pro100.ua/ru/o-kompanii/otchetnost>.

26. Страхування автотранспортних засобів: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "Оранта": [сайт]. Режим доступу: http://www.oranta.ua/ukr/vehicles_insurance.php.

27. Автострахование: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "АХА Страхування": [сайт]. Режим доступу: <http://axa-ukraine.com/ru/insurance/auto-insurance/>

28. Страхові продукти: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "Провідна": [сайт]. Режим доступу: <http://www.providna.ua/uk/content/strahovie-producti>.

29. Авто: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "УНІКА": [сайт]. Режим доступу: http://www.unika.ua/home/02_Private/Auto/

30. Автострахування: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "PZU Україна": [сайт]. Режим доступу: <http://www.pzu.com.ua/individual/avto.html>.

31. Автострахование: [Електронний ресурс] / Страхова компанія "ПРОСТО-страхування": [сайт]. Режим доступу: <http://www.pro100.com.ua/ru/fizicheskim-licam/avtostrahovanie>.

32. Приказюк Н.В. Роль Інтернету в реалізації страхових послуг / Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – № 156. – С. 45 – 52.

DOI: 10.17721

33. Порядок реєстрації страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, у Моторному (транспортному) страховому бюро України: [затверджено розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 18.04.2013 № 1270]. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0760-13/conv>.

34. Річні підсумки функціонування Реєстру страхових агентів: [Електронний ресурс] / Моторне (транспортне) страхове бюро України: [сайт]. Режим доступу: <http://www.mtsbu.kiev.ua/ru/presscenter/news/112725/>.

35. Положення про єдину централізовану базу даних щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: [затверджено розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України 09.07.2010 N 566]. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0691-10/print1389890191796144>

Надійшла до редколегії 01.03.15

Н. Приказюк, канд. экон. наук, доц.,

Т. Моташко, канд. экон. наук, ассист.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

НОВЫЕ ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ АВТОТРАНСПОРТНОГО СТРАХОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Исследованы теоретические аспекты автотранспортного страхования. Проанализировано развитие автотранспортного страхования с позиции инновационных мероприятий, которые в нем осуществляются, в мире. Выявлено актуальные проблемы и определены новые векторы развития отечественного рынка автострахования.

Ключевые слова: автотранспортное страхование, добровольное автотранспортное страхование, обязательное страхование гражданско-правовой ответственности владельцев наземных транспортных средств, телематика, информационные технологии в автостраховании.

N. Prikazyuk, PhD in Economics, Associate Professor,

T. Motashko, PhD in Economics, Assistant

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

NEW VECTORS OF THE MOTOR INSURANCE DEVELOPMENT IN UKRAINE

The essence and features of different forms of motor insurance are studied. As investigated, the motor insurance is one of the most popular types of insurance in many countries, and continues its further quality development. It is stated that the following new vectors of development have been recently observed in developed countries: Internet sales are getting significantly prevalent along with the traditional channels of insurance distribution; insurers' websites provide a wide range of online features in motor insurance; innovations in motor insurance based on the use of telematics, particularly the usage-based insurance, are widely spread. Basic types of motor insurance, which represent the domestic market, are analyzed. It was found that the share of motor insurance in the insurance market of Ukraine is significant. As established, the proportion of net premiums of motor insurance is decreasing, because its development is significantly influenced by economic factors. Measures, applied by insurance companies in the domestic market of motor insurance to attract new customers and retain the existing ones, are defined. In particular, insurers are trying to develop the implementation of insurance services online, and use possibilities offered by mobile technologies. It was found

that the domestic market of motor insurance is characterized by a high level of fraud, that is why some innovative measures in the domestic and international motor insurance agreements are taken to decrease it, such as the introduction of mandatory registration of insurance agents, who have the right to perform mediatory activity in compulsory civil liability insurance of owners of motor vehicles (CCLIOMV), and procedures for contracting the international insurance "Green Card" agreements with simultaneous entering the information on concluded agreement into a unified centralized database of Motor (transport) insurance bureau of Ukraine using the "Green Card online" subsystem.

Keywords: motor insurance, voluntary motor insurance, CCLIOMV, telematics, information technology in motor insurance.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 47-54

УДК 657.1:657.6:368.03

JEL M 41, M 42, G 22

DOI: dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/7

А. Шолойко, канд. екон. наук, ст. наук. співроб., асист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ УКРАЇНИ

Узагальнено особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України, а також чинники, що їх зумовлюють. Розглянуто тенденції переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності в країнах світу. Виділено три групи вимог вітчизняного страхового законодавства щодо організації обліку діяльності страховиків. Виявлено необхідність поєднання дотримання страховиками вимог МСФЗ та положень вітчизняних нормативно-правових актів щодо подання фінансової звітності.

Ключові слова: страхові організації, бухгалтерський облік, аудит, міжнародні стандарти фінансової звітності.

ВСТУП. Завдяки веденню бухгалтерського обліку відбувається узагальнення та систематизація інформації про діяльність будь-якого суб'єкта господарювання, тоді як аудит покликаний підтвердити достовірність даних обліку або виявити упущення. З огляду на специфіку діяльності в тій чи іншій галузі національної економіки бухгалтерський облік та аудит можуть характеризуватися певними особливостями. Їх наявність у страховій галузі не є винятком. Об'єктивна необхідність узагальнення особливостей бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України пояснюється наступними чинниками:

- бухгалтерський облік і аудит відіграють роль важливих інструментів регулювання страхової галузі в контексті вимог до фінансової стійкості та надійності страховиків;
- дані бухгалтерського обліку і аудиту слугують базою для прийняття рішень як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами інформації;
- специфічні характеристики бухгалтерського обліку та аудиту страхової діяльності лежать в основі багатьох програмних продуктів для автоматизації організації ведення страхового бізнесу, а відтак серед низки вимог до працівників страхової компанії висуваються ще й вимоги щодо знання відповідних особливостей;
- врахування специфічних характеристик бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях виступає необхідною передумовою для подальшого вдосконалення способів, методів і підходів до організації страхової діяльності.

В контексті останнього твердження, як правило, і розглядаються ті чи інші особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях. Натомість існує потреба в комплексному їх розгляді з урахуванням змін законодавства з переходом страховиків на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ).

У зв'язку з цим **мета статті** полягає у виявленні та узагальненні особливостей бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України.

Завдання, поставлені в даній роботі, зорієнтовані на досягнення мети дослідження і полягають у наступному:

- узагальнити особливості бухгалтерського обліку в страхових організаціях України;
- визначити особливості аудиту страхової діяльності України.

Об'єкт дослідження: особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні положення щодо бухгалтерського обліку і аудиту в страхових організаціях України.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. З огляду на те, що бухгалтерський облік і аудит організовується та здійснюється згідно з вимогами законодавчих актів, які досить часто удосконалюються через внесення змін до них, то відповідно при виявленні особливостей доцільним є дослідження безпосередньо останніх редакцій загальних і спеціальних документів щодо бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України, характеристику яких представлено в табл. 1.

Таблиця 1. Характеристика нормативно-правової бази у сфері бухгалтерського обліку та аудиту України*

№ з/п	Назва документу, джерело	Характеристика
1	2	3
1.	Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [1]	Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні
2.	Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" [2]	Закон встановлює загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг. Містить положення щодо обліку в фінансових установах
3.	Закон України "Про страхування" [3]	Закон регулює відносини у сфері страхування і спрямований на створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та фізичних осіб. Містить положення щодо бухгалтерського обліку та аудиту звітності страховиків
4.	Закон України "Про аудиторську діяльність" [4]	Закон визначає правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні і спрямований на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації